

พลเมืองสร้างสื่อ สื่อสร้างพลเมือง

"วิถีพลเมืองดิจิทัล และปรากฏการณ์ทางสังคม
ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของผู้ใช้สื่อ สื่อ และภูมิทัศน์สื่อ"

- มีทUNA เจริญวงศ์ -

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ห้องสมุดเทคโนโลยี

401016693

คำนำ

เรากำลังอาศัยอยู่ในยุคที่ข่าวสารและการสื่อสารเชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายขนาดใหญ่ ไร้ขอบเขตทางภูมิศาสตร์และรัฐชาติ ในแต่ละวันมีผู้คนจำนวนมากผลิต ส่งต่อข้อความ ภาพ คลิป ฯลฯ เผยแพร่ลงในโลกออนไลน์จำนวนนับไม่ถ้วน ซ้ำยังเกิดขึ้นตลอดเวลา โลกออนไลน์และโลกออฟไลน์ของพลเมืองดิจิทัลจึงแทบจะกลายเป็นโลกเดียวกัน

ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ไม่เพียงแต่สื่อมวลชนที่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการรายงานและผลิตเนื้อหาข่าวสาร ประชาชนผู้รับสารเองก็กำลังสร้างตำแหน่งแห่งที่ใหม่ ๆ ของตนในภูมิทัศน์สื่อสมัยใหม่เช่นเดียวกัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารส่งผลให้โลกของข่าวสารไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในมือผู้เชี่ยวชาญด้านข่าวสารอย่างสื่อมวลชนอาชีพอีกต่อไป

การมาถึงของสื่อโต้ตอบช่วยให้วารสารศาสตร์มีส่วนร่วมหรือการมีส่วนร่วมทางการสื่อสารของพลเมืองในพื้นที่สื่อ ทั้งสื่อมวลชนกระแสหลัก สื่อทางเลือกก็ความเป็นไปได้ และเติบโตขึ้นท่ามกลางบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน และเรื่องราวเหล่านี้เองที่กลายมาเป็นเนื้อหาทั้ง 9 บทของหนังสือเล่มนี้

ในบทที่ 1 ผู้เขียนเริ่มต้นจากการฉายภาพปรากฏการณ์ “เราคือสื่อ” เล่าเรื่องพลเมืองดิจิทัลที่เปลี่ยนบทบาทของตนจากผู้รับสื่อมาเป็นผู้ใช้สื่อ เปลี่ยนจากผู้รับสารสู่ผู้ผลิตข่าวสาร การมีส่วนร่วมทางการสื่อสารที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ส่งผลต่อการก่อรูป และขยายตัวของพื้นที่สาธารณะในอินเทอร์เน็ต และก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสื่อ ประชาชน และสังคมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะส่งผลให้รูปแบบการสื่อสารสาธารณะเปลี่ยนโฉมหน้าไปจากอดีต

บทที่ 2 แนะนำวารสารศาสตร์มีส่วนร่วม และองค์ประกอบที่สำคัญของวารสารศาสตร์มีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ระหว่างวารสารศาสตร์มีส่วนร่วม วารสารศาสตร์สาธารณะ และวารสารศาสตร์พลเมือง ก่อนจบลงด้วยข้อวิพากษ์ที่สำคัญต่อวารสารศาสตร์มีส่วนร่วม

บทที่ 3 ขยายเนื้อหาจากบทที่สองไปสู่ความเข้าใจและข้อถกเถียงเชิงปรัชญาที่ว่าด้วยสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วม ทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชน ประชาธิปไตยกับพลเมือง ผ่านข้อถกเถียงของวอลเทอร์ ลิปปมันน์กับจอห์น ดิวอี้ สองนักคิดที่มีอิทธิพลต่อวงการสังคมศาสตร์ ตลอดจนแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสำรวจแรงจูงใจที่ทำให้สื่อมวลชนนำเนื้อหาที่ผู้ใช้ผลิตไปใช้ในองค์กรของตน ตลอดจนรูปแบบของเนื้อหาที่ผู้ใช้ผลิตที่ปรากฏในพื้นที่สื่ออาชีพ

เนื้อหาในบทที่ 4-6 นำเสนอเรื่องราวของวารสารศาสตร์สาธารณะทั้งในเชิงทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ โดยยกกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศต้นแบบ

วารสารศาสตร์สาธารณะ ผ่านเรื่องราวการทดลองนำวารสารศาสตร์สาธารณะไปใช้ในการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ชุมชนอย่างเดอะเวอร์จิเนียน-โพลอท และชาวานามอร์นิงนิวส์ ส่วนกรณีศึกษาในไทย ผู้เขียนพาไปสำรวจการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส รวมถึงกำเนิดและพัฒนาการของวารสารศาสตร์สาธารณะ โดยเฉพาะในมิติที่ตั้งคำถามต่อบทบาทที่ควรจะเป็นของนักข่าว ตลอดจนระบบคุณค่า ความเป็นมืออาชีพที่นักข่าวควรยึดถือ

บทที่ 7-9 เนื้อหาว่าด้วยวารสารศาสตร์พลเมือง พลเมืองคนทำสื่อ โดยเริ่มตั้งแต่ความหมายและความเป็นมาของวารสารศาสตร์พลเมือง นิยามของนักข่าวพลเมืองในมุมมองความคิดของนักข่าวพลเมืองเอง ข้อถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อวารสารศาสตร์พลเมือง แนวทางการพัฒนาคุณภาพวารสารศาสตร์พลเมือง และปรากฏการณ์วารสารศาสตร์พลเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศจีน พม่า อียิปต์ ตุนิเซีย และญี่ปุ่น ซึ่งแต่ละประเทศมีบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ปรากฏการณ์วารสารศาสตร์พลเมืองที่เกิดขึ้นมีข้อจำกัดและโอกาสในการเติบโตแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม เรื่องราวของนักข่าวพลเมืองเหล่านี้ได้แสดงถึงพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมของคนเล็ก ๆ คนธรรมดาในสังคมที่ใช้อุปกรณ์การสื่อสารของตนรายงานความจริง ในยามที่สื่อกระแสหลักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐและนายทุน กลับเป็นช่วงเวลาที่พลเมืองเรียนรู้ว่ากล้องมือถือของตนกลายเป็นอาวุธที่ทรงพลังที่สุดในการนำพาความจริงไปสู่ประชาคมโลก

เนื้อหาตั้งแต่บทแรกจนบทสุดท้ายกำลังย้ำเตือนเราว่า การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดและส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์สื่อที่สุด อาจไม่ใช่เทคโนโลยี แต่มาจากพลเมืองผู้ใช้สื่อเอง เพราะขณะที่พลเมืองสร้างสื่อ สื่อก็สร้างพลเมืองด้วยเช่นเดียวกัน

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณครอบครัว มิตรสหาย ลูกศิษย์ ทั้งในแวดวงวิชาการและสื่อมวลชนที่ให้คำแนะนำ คำติชม ข้อมูลที่จำเป็นและมีประโยชน์ตลอดระยะเวลาที่เริ่มค้นคว้าข้อมูล และเขียนหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณคุณสมเกียรติ จันทร์สีมา และน้อง ๆ สำนักเครือข่ายสื่อพลเมือง สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็นพิเศษที่สละเวลาให้สัมภาษณ์ และให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณศศิประภา เตชะมาศรุตยา ทองชะโชค สำหรับงานจัดหน้า ออกแบบกราฟิก และพิสูจน์อักษร รวมถึงขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ตลอดจนมหาวิทยาลัยศิลปากรที่สนับสนุนให้อาจารย์ผลิตผลงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีในทุกขั้นตอน จนกระทั่งหนังสือสำเร็จเป็นรูปเล่มด้วยดี

มัทนา เจริญวงศ์

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

สารบัญ

คำนิยาม.....	i
คำนำ.....	iii
บทที่ 1 พลเมืองสร้างสื่อ สื่อสร้างพลเมือง.....	1
วารสารศาสตร์ 2.0 กับปรากฏการณ์ “เราคือสื่อ”.....	2
วารสารศาสตร์ 1.0กับวารสารศาสตร์ 2.0.....	5
จาก “ผู้ชม” สู่ “ผู้ใช้”.....	7
“ผู้ชม” กับ “ผู้ใช้” ต่างกันอย่างไร.....	8
“ผู้ใช้” กับภูมิทัศน์สื่อใหม่.....	14
สรุป.....	16
รายการอ้างอิง.....	17
บทที่ 2 แนวคิดวารสารศาสตร์มีส่วนร่วม.....	21
ความหมายของวารสารศาสตร์มีส่วนร่วม.....	21
คำนิยามของเชนีย์ โบว์แมนและคริส วิลลิส.....	22
คำนิยามของโตมิงโกและคณะ.....	24
คำนิยามของเจ. ดี. ลาซิกา.....	26
องค์ประกอบของวารสารศาสตร์มีส่วนร่วม.....	27
ข้อวิพากษ์ที่สำคัญต่อวารสารศาสตร์มีส่วนร่วม.....	34
สรุป.....	40
รายการอ้างอิง.....	41
บทที่ 3 สื่อกับการมีส่วนร่วมทางการสื่อสาร.....	47
สื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วม: พัฒนาการเชิงปรัชญาและแนวคิด.....	48
ปัจจัยที่สื่อกระแสหลักนำวารสารศาสตร์มีส่วนร่วมมาใช้ในองค์กร.....	54
รูปแบบการมีส่วนร่วมในพื้นที่สื่อกระแสหลัก.....	57
สรุป.....	64
รายการอ้างอิง.....	65
บทที่ 4 วารสารศาสตร์สาธารณะ: ปรัชญาและแนวปฏิบัติ.....	69
กำเนิดและพัฒนาการวารสารศาสตร์สาธารณะ.....	70
ปรัชญาวารสารศาสตร์สาธารณะ.....	75
“ความเป็นสาธารณะ” และ “พื้นที่สาธารณะ”.....	76

สารบัญ (ต่อ)

แนวปฏิบัติของวารสารศาสตร์สาธารณะ.....	83
สรุป.....	88
รายการอ้างอิง.....	89
บทที่ 5 วารสารศาสตร์สาธารณะกับหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา.....	93
เดอะเวอร์จิเนียน-ฟลอตท นสพ.กับพื้นที่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม.....	95
ชวานามอร์นิงนิวส์ จากโครงการวารสารศาสตร์สาธารณะสู่สภูป่า.....	99
บทเรียนจากเดอะเวอร์จิเนียน-ฟลอตทถึงชวานามอร์นิงนิวส์.....	103
ปัจจัยต่อความสำเร็จของวารสารศาสตร์สาธารณะ.....	107
ข้อเสนอแนวทางการทำแผนที่พลเมือง.....	110
สรุป.....	112
รายการอ้างอิง.....	113
บทที่ 6 ไทยพีบีเอสบนเส้นทางวารสารศาสตร์สาธารณะ.....	115
ไทยพีบีเอสกับการกิจสร้างและสนับสนุนพื้นที่สาธารณะ.....	116
ไทยพีบีเอสกับการกิจสร้างการมีส่วนร่วมทางการสื่อสาร.....	121
ช่วงสร้างความเข้าใจกับสังคมและพัฒนาศักยภาพนักข่าวพลเมือง (พ.ศ. 2551-2555).....	121
กลยุทธ์หน้าจอ.....	121
กลยุทธ์หลังจอ.....	123
ช่วงยกระดับพลเมืองผู้ผลิต ต่อยอดสู่ภูมิภาค และเปิดแพลตฟอร์มใหม่ (พ.ศ. 2555-2561).....	125
ออนแอร์.....	126
ออนไลน์.....	129
ออนกราวนด์.....	131
สรุป.....	134
รายการอ้างอิง.....	135
บทที่ 7 วารสารศาสตร์พลเมือง: แนวคิด พัฒนาการ และการเสริมพลังชุมชน.....	137
ความหมายของวารสารศาสตร์พลเมือง.....	137
ความเป็นมาของวารสารศาสตร์พลเมือง.....	143
พลเมืองสื่อกับการสร้างความเปลี่ยนแปลง.....	148

สารบัญ (ต่อ)

	ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมือง.....	149
	ซีจีเน็ตสวาระ: สื่อวารสารศาสตร์พลเมืองอินเดียนับกับภารกิจเปลี่ยนชีวิตชนเผ่าที่ ยากจน.....	151
	สรุป.....	156
	รายการอ้างอิง.....	157
บทที่ 8	ตัวตน และข้อถกเถียงต่อนักข่าวพลเมือง.....	161
	นักข่าวพลเมือง เขาคือใคร.....	161
	ข้อถกเถียงที่มีต่อวารสารศาสตร์พลเมือง และนักข่าวพลเมือง.....	169
	การพัฒนาคุณภาพวารสารศาสตร์พลเมือง.....	177
	สรุป.....	184
	รายการอ้างอิง.....	185
บทที่ 9	ปรากฏการณ์วารสารศาสตร์พลเมือง: กรณีศึกษาจากต่างประเทศ.....	189
	จีน: วารสารศาสตร์พลเมืองภายใต้การเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจ.....	189
	พม่า: วารสารศาสตร์พลเมืองในฐานะกลไกต่อสู้เพื่อเสรีภาพสื่อและเสรีภาพ ของประชาชน.....	196
	ญี่ปุ่น: บทเรียนความล้มเหลวของวารสารศาสตร์พลเมือง.....	200
	ตุนีเซียและอียิปต์: วารสารศาสตร์พลเมืองกับขบวนการเคลื่อนไหวทาง การเมือง.....	204
	บทบาทวารสารศาสตร์พลเมือง.....	210
	สรุป.....	213
	รายการอ้างอิง.....	215
	บรรณานุกรม.....	219
	ดรรชนี.....	239
	ประวัติผู้เขียน.....	243

สามารถยืมและติดตามหนังสือใหม่ได้ที่ ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ Walai Autolib

<https://lib.rmutp.ac.th/catalog/BibItem.aspx?BibID=b00107044>

พลเมืองสร้างสื่อ สื่อสร้างพลเมือง / มัทนา เจริญวงศ์.

Author	มัทนา เจริญวงศ์
Published	นนทบุรี : ภาพพิมพ์, 2562
Detail	243 หน้า ; 24 ซม
Subject	วารสารศาสตร์พลเมือง(+) วารสารศาสตร์(+)
ISBN	9786164976757
ประเภทแหล่งที่มา	 Book

สำหรับเพื่อการศึกษาและการอ้างอิงเท่านั้น